יָפֵר חֶלְקוֹ וּמְשַׁמֶּשְׁתּוֹ, כלומר, יפר את החלק הנוגע אליו בנדר זה, שהרי אסרה אף את תשמישו עליה, וממילא הרי היא מותרת לשמשו, וְתֶהֱא נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים – אך לגבי כל ישראל אין הנדר מופר, ועל כן אם גירשה הבעל ונישאה לאחר, הרי היא אסורה בתשמישו.

עתה מבארת הגמרא כיצד ניתן לפשוט ממשנה זו את הספק, האם במניעת תשמיש לדברי חכמים יש עינוי נפש:

וְאִי אָמְרַתְּ נֵדֶר עִנּוּי נֶפֶשׁ הֲוֵי – אם תאמר שנדר מניעת תשמיש יש בו עינוי נפש, אַמַּאי תֶּהֱא נְטוּלָה מִן הַיְּהוּדִים – מדוע לא הופר הנדר אף לגבי כל ישראל, הרי שנינו (לעיל עט:), שנדר שיש בו עינוי נפש יכול הבעל להפר אף כלפי אחרים. שְׁמַע מִינָּהּ – בהכרח, שנדר מניעת תשמיש אין בו עינוי נפש, אלא רק דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ הֲווֹיִין, ועל כן אין הבעל יכול להפר אלא לעצמו, ולא כלפי כל ישראל.

דוחה הגמרא ראיה זו:

אכן יש להוכיח ממשנה זו שמניעת תשמיש אין בה עינוי נפש, אך אין לפשוט כן אלא בדעת רבי יוסי, אבל לְרַבָּנָן תִּבְעֵי לָךְ – לשיטת חכמים עדיין יש מקום לספק זה, והיינו מְשׁוּם שהמשנה לקמן הֵנְטוּלָה אֲנִי מִן הַיְּהוּדִים, רַבִּי יוֹסֵי קָתָנֵי לָהּ – רבי יוסי הוא ששנה משנה זו, ולשיטתו אכן אין במניעת תשמיש עינוי נפש, אלא רק דברים שבינו לבינה, ועל כן אין הבעל יכול להפר אלא לעצמו, ולא כלפי כל ישראל, אך לדעת חכמים לא נפשט ספק זה.

מוכיחה הגמרא שרבי יוסי הוא ששנה את המשנה לקמן לגבי נטולה אני מן היהודים:

דְּאָמַר רַב הוּנָא, כּוּלֵּיהּ פִּירְקִין רַבִּי יוֹסֵי הִיא – כל המשניות בפרק זה, אף אלו שנשנו כ'סתם משנה', רבי יוסי הוא ששנה אותם, מַאי, מבארת הגמרא, בֵּינַיְן דְּקָתָנֵי במשנה הראשונה (לעיל עט.), 'רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֵין אֵלּוּ נְדָרֵי עִנּוּי נֶפֶשׁ', והוא עצמו ממשיך ואומר 'ואלו הן נדרי עינוי נפש', אם כן יודעים אנו שמכאן ואילך עד סיום המשנה הם דברי רבי יוסי, ואם כן לָמָּה לֵיהּ תּוּ לְמֵיתְנָא בסיום המשנה 'חֲרֵי זֶה יָפֵר דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי', שְׁמַע מִינָּהּ, שכוונת המשנה ללמדנו, שֶׁמָּכָאן וְאֵילָךְ כל המשניות בפרק זה, רַבִּי יוֹסֵי הִיא, ועל כן אין להוכיח ממשניות אלו לדעת חכמים.

אָמַר שְׁמוּאֵל מַשְׁמֵיהּ דְּלֵוִי, כָּל נְדָרִים שיש בהם עינוי נפש, בַּעַל מֵפֵר לְאִשְׁתּוֹ, חוּץ מִן אשה שאמרה תאסר הֲנָאָתִי עָלַי פְּלוֹנִי, שֶׁאֵינוֹ מֵפֵר, כיון שאין לאשה עינוי נפש בזה שאינה מהנה אדם אחר, אֲבָל אם אמרה תאסר הֲנָאַת פְּלוֹנִי עָלַי, מֵפֵר לה בעלה, שהרי מתענה היא בזה, שאינה יכולה ליהנות מאותו אדם.

הגמרא מקשה על מימרא זו מדברי המשנה:

תְּנַן – שנינו בדברי המשנה לעיל (עט:), שאשה שאמרה יאסרו פֵּירוֹת מְדִינָה זוֹ עָלַי, אין הבעל יכול להפר את נדרה, אלא יָבִיא לָהּ פירות מִמְּדִינָה אַחֶרֶת, וכיון שיש לה תקנה ממקום אחר, אינו יכול להפר, שאין בזה עינוי נפש.

ומדין זה, ניתן לכאורה להוכיח שלא כדברי שמואל. שהרי לדבריו אף אם אסרה על עצמה ליהנות מאדם אחד, יש בזה עינוי נפש ורשאי הבעל להפר, ולדברי המשנה, אף אם אסרה על עצמה ליהנות ממדינה שלימה, אין בזה עינוי נפש, כיון שיכול הבעל להביא לה ממדינה אחרת.

מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יוֹסֵף, דְּקָאָמְרָה שֶׁתָּבִיא [אַתָּה], כלומר, המשנה עוסקת באופן שלא אסרה על עצמה את פירות המדינה שהיא לחלוטין, אלא רק את הפירות שיביא לה בעלה ממדינה זו, אך אם יביא לה אדם אחר משם, מותרת בהם. ועל כן אין בנדר זה עינוי נפש, כיון שיכולה היא ליהנות מפירות מדינה זו על ידי אחרים. אבל כשנדרה הנאה מאדם פלוני, יש בנדר זה עינוי נפש, כיון שאינה יכולה ליהנות ממנו באופן מוחלט.

מוסיפה הגמרא להקשות על מימרא דשמואל מהמשך דברי המשנה:

תָּא שְׁמַע, שנינו בהמשך דברי המשנה, שאשה שאמרה ייאסרו פֵּירוֹת חֲנוֹנִי זֶה עָלַי, אֵין הבעל יָכוֹל לְהָפֵר את נדרה. ומדוע, הרי לדברי שמואל אשה שאסרה על עצמה ליהנות מפלוני, יש בזה עינוי נפש.

מתרצת הגמרא, הָכָא נַמִּי דְּקָא אָמְרָה שֶׁתָּבִיא אַתָּה, דהיינו גם דין זה של המשנה עוסק באופן זה, שאסרה האשה על עצמה את הפירות שיביא לה בעלה מחנוני זה, אך לא אסרה את הפירות שיביאו לה אחרים ממנו. ומכיון שיש לה אפשרות ליהנות אף מחנוני זה על ידי אחרים, אין בנדר זה עינוי נפש.

הגמרא דוחה תירוצים אלו, ומוכיחה שלא ניתן להעמיד את דברי המשנה באומרת 'שתביא אתה':

שהרי שנינו בהמשך דברי המשנה, שאם לֹא הָיְתָה פַּרְנָסָתוֹ של הבעל, אֶלָּא מִמֶּנּוּ – מחנוני זה, דהיינו שחנוני זה שאסרה האשה על עצמה את הנאתו, הוא היחיד שמוכר לבעל בהקפה, חֲרֵי זֶה יָפֵר – רשאי הבעל להפר נדר זה, כיון שלעיתים אין לבעל מעות מזומנות אצלו, ואם לא יוכל ליקח בהקפה אצל חנוני זה, יהא עינוי נפש אף לאשה. וְאִי אָמְרַתְּ שהמשנה עוסקת באופן כזה, דְּקָא אָמְרָה האשה לבעלה, שאוסרת היא על עצמה את הפירות שֶׁתָּבִיא אַתָּה מחנוני זה, אַמַּאי יָפֵר, הרי יכול הוא ליקח מחנוני זה על ידי אדם אחר, ובאופן כזה לא יהא עינוי נפש לאשה.

אֶלָּא מְדִּסֵיפָא דִּלְא מַיְיתֵי בַּעַל חֲוֵי – כיון שהסיפא בהכרח אינה עוסקת באופן כזה שאסרה האשה על עצמה רק את הפירות שיביא לה בעלה מאותו חנוני, אלא אף את הפירות שתביא היא עצמה או אדם אחר, רֵישָׁא דְּקָא מָיְיתָא הִיא – ממילא גם הרישא לגבי אשה שאסרה על עצמה פירות מדינה פלונית או חנוני פלוני, עוסקת באופן כזה שאסרה על עצמה את הפירות לחלוטין, אף אם תביאם היא עצמה או אדם אחר, ולמרות זאת אין הבעל רשאי להפר, כיון שניתן להביא ממדינה אחרת, או לקנות אצל חנוני אחר, ואם כן יש להוכיח מדברי המשנה, שבזה שאוסרת האשה על עצמה הנאת אדם פלוני, אין לה עינוי נפש, ואין הבעל רשאי להפר, ודלא כשמואל.

מיישבת הגמרא את שיטתו של שמואל:

אֶלָּא רֵישָׁא אֵין יָכוֹל לְהָפֵר וּדְקָא מָיְיתָא הִיא – אכן, ודאי יש להוכיח מדברי המשנה, שאין הבעל יכול להפר לאשתו כאשר אסרה על עצמה ליהנות מאדם פלוני, אף כאשר אסרה עליה את פירותיו לחלוטין, כיון שאין בכך עינוי נפש. אמנם אין להקשות מכאן על דברי שמואל, כיון שהוא אמר את דינו לשיטת חכמים, ולשיטתם אכן יש עינוי נפש גם כאשר אינה יכולה ליהנות מאדם אחד בלבד,

---

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב סיון, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

מרת שרה תחי'

ברכה ושלום!

בנועם קבלתי הפ"ש על ידי מר ומרת אלתר חיים כהן שיחיו, שבודאי יחזירו פ"ש.

המשך בעמוד הבא

וּמַתְנִיתִין רַבִּי יוֹסֵי הִיא – אך המשנה היא דברי רבי יוסי, הסובר שאין לה עינוי נפש בזה שאינה יכולה ליהנות מאדם פלוני, כיון שיכולה היא ליהנות מאנשים אחרים, דְּאָמַר רַב הוּנָא כּוּלְּהוּ פְּרִיקִין רַבִּי יוֹסֵי הִיא, וכהוכחת הגמרא לעיל מלשון המשנה.

ומוסיפה הגמרא, וּמַאי אֵין יָכוֹל לְהָפֵר – כוונתו של רבי יוסי שאין הבעל יכול להפר לאשתו כשנדרה מחנוני פלוני, היינו דווקא מִשּׁוּם נדרי עִנּוּי נֶפֶשׁ, שהרי לשיטתו אין עינוי נפש בנדר זה, אֲבָל מֵפֵר הוא נדר זה משום נְדָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ, שהרי מחמת נדר זה צריך הוא לטרוח ולהביא לה פירות ממדינה אחרת, או מחנוני אחר.

שנינו במשנה לעיל (עט.), ואלו נדרים שהוא [־הבעל] מפר [־לאשתו], דברים שיש בהם משום עינוי נפש. והגמרא דנה, באופן שהאשה נדרה בנדר אחד שלא ליהנות משני דברים, אך רק באחד מהדברים שאסרה על עצמה יש עינוי נפש, האם הבעל יכול להפר את כל הנדר, או רק את החלק שיש בו עינוי נפש:

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אשה שנָדְרָה שלא ליהנות מִשְּׁתֵּי כְּבָרוֹת לחם, כגון שאמרה קונם שתי ככרות אלו עלי, וּבְאַחַת מכככרות אלו היא מִתְעַנָּה – כלומר, זהו נדר שיש בו עינוי נפש, מאחר שמדובר בפת נקיה, וּבְאַחַת מכככרות אלו אֵין מִתְעַנָּה – אין זה עינוי נפש, מאחר שהיא פת קיבר והיא אינה רגילה לאכול פת קיבר. הדין הוא, שעל אף שמדין תורה רשאי הבעל להפר לאשתו רק נדרי עינוי נפש, אף על פי כן מְתוֹךְ שֶׁהוּא מֵפֵר לַמִּתְעַנָּה – מתוך שהוא מפר את החלק בנדר שיש בו עינוי נפש, מֵפֵר גם לְשֶׁאֵינוֹ מִתְעַנָּה – את החלק בנדר שאין בו עינוי נפש. והטעם, משום שנאמר בתורה (במדבר ל יד) 'וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ', והגמרא לקמן (פז.) לומדת מפסוק זה שאין הבעל יכול להפר את חצי הנדר, אלא רק את כולו, ובנדר זה שבחלקו יש עינוי נפש ובחלקו אין, אם נאמר שהבעל אינו יכול להפר את החלק שאין בו עינוי נפש, ההפרה לא תחול כלל, ונמצא שאינו יכול להפר אף את החלק שיש בו עינוי נפש, וזה לא יתכן, שהרי התורה נתנה כח לבעל להפר את נדרי אשתו שיש בהם עינוי נפש, ועל כרחך צריך לומר שהבעל יכול להפר אף את החלק שאין בו עינוי נפש.

וְרַב אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן נחלק, וסובר שהבעל מֵפֵר לַמִּתְעַנָּה – יכול להפר רק את החלק בנדר שיש בו עינוי נפש, וְאֵין [־אבל אינו] מֵפֵר לְשֶׁאֵין מִתְעַנָּה – את החלק בנדר שאין בו עינוי נפש, והאשה נשארת אסורה בו. משום שדין זה שצריך להפר את הנדר כולו כאחד, לא נאמר אלא שצריך הבעל להפר את כל מה שהוא יכול להפר בנדר זה, אך באופן כזה שחלק מהנדר אינו נדר של עינוי נפש, ממילא אין כאן חסרון מצד 'יפרנו', שהרי הבעל הפר כל מה שהיה יכול להפר, וחלה הפרה לחצאין.

וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי, שלא כך היה המעשה שאמר רב אסי דין זה בשם רבי יוחנן, אלא בָּעָא מִינֵּיהּ – שאל רַב אַסִי מֵרַבִּי יוֹחָנָן כך, אשה שנָדְרָה הנאה מִשְּׁתֵּי כְּבָרוֹת, שבְּאַחַת מהן מִתְעַנָּה – יש עינוי נפש, וּבְאַחַת מהן אֵין מִתְעַנָּה – אין עינוי נפש, מַהוּ – האם הבל יכול להפר אף את החלק שאין בו עינוי נפש. אָמַר לֵיהּ – השיב רבי יוחנן לרב אסי, מֵפֵר לַמִּתְעַנָּה – הבעל יכול להפר את החלק שיש בו עינוי נפש, וְאֵין [־אינו] מֵפֵר לְשֶׁאֵין מִתְעַנָּה – את החלק שאין בו עינוי נפש.

אֵיתִיבֵיהּ – הקשה רב אסי לרבי יוחנן הסובר שהבעל אינו מיפר את החלק שאין בו עינוי נפש, ממה ששנינו במשנה (נזיר כג.), הָאִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה בְּנָזִיר – שקיבלה על עצמה נזירות, ונאסרה לשתות יין ולהטמאות למתים, וְהָיְתָה עוברת על נזירותה במזיד וְשׁוֹתָה יַיִן וּמְטַמְּאָה [־או מטמאה] לַמֵּתִים,

---

73) אוה"ת פרשתנו ע' תרמה. תרנט.

וי"ל שזוהי ג"כ השייכות דפ' ראה לאלול – כי התשובה דאלול היא באופן שהזדונות נהפכים לזכיות.

74) תצא כג, ו. אוה"ת שם ע' תתקפב.

75) ישעי' א, כו. – שזה יהי' עוד "לפני בוא המשיח" וכהסיום בכתוב זה "אח"כ יקרא לך עיר הצדק גו'" (כ"מ בפיה"מ להרמב"ם (סנה' פ"א מ"ג)). ומש"כ בפי' הרדב"ז לרמב"ם (הל' סנה' פי"ד הי"ב) "ואפשר שהוא (משיח)* יסמוך ב"ד הגדול" – ה"ז תלוי בה"הכרע" אם אפשר לסמוך בזה"ז, והרדב"ז אזל לשיטתי' בזה** (ראה רמב"ם הל' סנה' פ"ד הי"א וברדב"ז שם). ועצע"ק ברדב"ז הל' סנה' פי"ד – מעירובין (מג, ב) "לב"ד הגדול אתא". ואין לומר דמבני ראובן סמכו ב"ד הגדול זה, או משיח כשנתגלה תחלה – כהרדב"ז בפ"ד שם – דעדיין יקשה "והא לא באו בני ראובן ולא נתגלה משיח" (ובפרט עפמש"כ (רמב"ם הל' סנה' פי"ד שם) שבטבריא עתיד ב"ד הגדול לחזור תחלה). וי"ל (דלהרדב"ז עכ"פ) "ב"ד הגדול" דעירובין לאו דוקא סמוכין (ובלאה"כ י"ל כן – דמאי נפק"מ "סמיכה" – לביאת אלי' הנביא), כ"א שיגרא דלישנא. והכוונה לב"ד (הכי) גדול שבדור.

---

*) ועצ"ע מי יסמוך משיח.

**) אין להכריח דהרמב"ם ס"ל דש"ס דידן לא ס"ל דמשיח יתגלה ויסתר אח"כ (וכן – שביד החזקה חזר בו ממש"כ בפיה"מ ד"ואשיבה שופטיך" קודם לביאת משיח) – ונ"ד ראייתו (הל' מלכים פי"א, ג) ואל יעלה על דעתך כו' שהרי רע"ק כו' אומר עליו (על בן כוזיבא) שהוא המלך המשיח – כי בן כוזיבא נסתתר משך זמן (במערות) במשך מלחמתו, כן הי' בזמנו ב"ד סמוכין וכו'. – בנוגע לביאת אלי' – ראה הל' מלכים פי"ב, ב.

המשך מעמוד כז

לקוטי־שיחות פרשת ראה

הדבר קשור לתחילת הפרשה "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה": שגם את הקללה הופכים לברכה[73],

כנאמר לגבי בלעם (אשר שלושת השמות של העבודה־זרה הם כנגד שלוש מדותיו, כדלעיל), שלא זו בלבד ש"ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם", אלא יותר מכך – "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה"[74],

ועל־ידי־זה מגיעים לפרשה המופיעה מיד לאחר פרשתנו – "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", שיקויים "ואשיבה שופטיך כבראשונה"[75], בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ ראה תשכ"ח)